

Al, saña, jelephana!

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Al, saña, jelephana! AL, SAÑA, JELEPHANA!

Ýadyňyza düşýändir... Çanakkaleniň «18-nji mart» uniwersitetiniň ylahyýet fakultetiniň mugallymy Abdylla Akyn diýen bir akmak uniwersitetiň teleýaýlymyna çykyp, utanman-uýalman «1924-nji ýylda metjitleriň gapysyna gulp uruldy, Çanakkalede we Bursada jelephana hökmünde ulanylan metjitler bar» diýipdi.

Şonda menem gazetde çykyş edip «Çanakkalede ýa-da Bursada şol jelephanalaryň adresini bilýän barmy? Haýsam bolsa bir döwlet ýolbaşçymyz jelephana edilen metjidi görkezip biljekmi?» diýip sorapdym.

JHP-niň Bursa şäheriniň deputaty Jeýhun Irgil resmi taýdan bu sowallary orta atdy, maglumat edinme kanunynyň çäginde Bursa merligine hat bilen ýüz tutdy, «Bursada jelephana öwrülen metjit barmy, bar bolsa nirede we haçan jelephana edilipdir?» diýip sorady.

JHP-niň Çanakkale etraby boýunça bölümi-de «Çanakkalede haýsy metjit, nirede, haçan jelephana edildi?» diýip, bu boýunça şikaýatnama taýýarlady.

Düýnüň özünde... bu soraglara Fondlar boýunça müdirliginiň ýerlerdäki bölüminden «resmi möhürlü» hat geldi. Türkiýe respublikasynyň Fondlar müdirligi «metjitleriň jelephana hökmünde ulanylandygy barada haýsydyr bir maglumata ýa resminama duş gelinmedi» diýip jogap berdi.

Şeýlelikde... ylahyýetçi Abdylla Akyn diýilýän akmagyň göz-görtele ýalan sözländigini, göz-görtele töhmet atandygy «döwletiň resmi ýazgysy» bilen subut edildi.

Geliň indi bolsa, şindi aýny wagty «jelephana» meselesinde hakykatlara ser salalyň...

Ikinji jahan urşy tamamlanypdy. Amerikan hökümeti dikmelerini taýýarlapdy, amerikanlar Türkiýäni «aýakçysyna» öwürmek üçin pursat peýleýärdiler.

Edil şol wagtam Türkiýäniň ABŞ-daky adatdan daşary we doly

ygtyýarly ilçisi Münir Ertegün ýüregagyrysyt tutup, tarpa-taýyn aradan çykdy.

Propogandanyň deňsiz-taýsyz hini «Ak tam» bular ýaly diplomatiki mümkinçiligi elden bermedi.

Münir Ertegüniň meýdini «Missouri» tankerine ýükläp, ABŞ-dan dostluk alamaty hökmünde Türkiýä ýollady.

«Missouri» tankeri ABŞ-nyň uzynlygy 270 metrlik iň uly söweş gämisidi, 1600 esger sygýardy. Ýuwaş okeanda bu gämi urşa gatnaşypdy. Ýapon imperiýasynyň ABŞ-na doly boýun egýändigini baradaky resmi ylalaşyga «Missouri»-niň bortunda gol çekilipdi.

Şular ýaly möhüm söweş gämisiniň göýä «meýit daşayan ulag» deýin ugradylmagy ABŞ-nyň Türkiýä özüne nähili gadyr goýýandygynyň alamatydy.

Hatda «Missouri»-niň bir özüni ýollamak bilen çäklenmän, ýanyna «Providence» kreýseri bilen «Power» zarba urujy-weýran ediji destroyeri (minonoses) hem goşupdy.

Ýagny meýitli tabydy getirmek üçin «flotiliýa» ugradypdylar! Bu sözüň doly manysynda «göz görkezme» operasiýasydy. «Missouri»-niň ýolagçylygy biziň «heýjanelekçi» habar beriş serişdelerimiz tarapyndan pursatma-pursat ildeşlerimize uly şatlyk bilen habar berilýärdi. «Missouri» Gibraltardan geçdi, «Missouri» Italiýanyň deňiz çäklerine ýetdi, «Missouri» Egeý deňzine girdi» diýen ýaly sözbaşylar gazetleriň birinji sahypasyndan düşenokdy. Fotosuratlar çap edilýärdi, gämilerden reportažlar berilýärdi.

Ýeri, biziň «heýjanelekçi» we «hop-hopçy» metbugatymyzyň şol wagtyň şertlerinde Ortaýer deňziniň jümmüşinden surata düşürme, reportaž taýýarlama mümkinçiligi barmydy?

Elbetde ýokdy.

Amerikanlar surata düşürüp, bulara berýärdi, bularam çap edýärdi.

Ýallakçy metbugatymyz häzir bolşy ýaly şol wagtam «hojaýynlarynyň sesi» bolup hyzmat edýärdi.

Ahyrynda «Mübädek Jumga» gününe gabatlap, Bosfor bogazyna labyr taşladylar.

Bir mahallar ýat ýurtlaryň tankerleri Bosfora labyr taşlady

diýip Azat-edijilik urşuny turzan millet... ýat ýurtlaryň tankerlerini «halasgär» kimin garşylady.

Hormatly halaýyk mygyllym bolup Beýlerbeýinden Üsküdera, Beşiktaşdan Sarayburnyna çenli kenarýaka raýonlaryna üýşdi, surnaý-kernaý çalyndy, el salgandy.

«Missouri» köpçülikleýin isteriýa öwrülipdi. Ýallakçy metbugatymyz gazet sahypalarynda taryhymyzda ilkinji gezek iňlisçe rubrika ýerleşdirdi, sekiz sütünä “Welcome Missouri” diýip ýazdy.

«Gyz diňine» (Kız Kulesi) “Welcome Missouri” ýazgysy asyldy. Herekede ýörite haly dokaldy, halyda Stambulyň kartasy bardy, haly «Missouri»-niň serkerdesi admiral Genri Hewitte sowgat berildi.

Amerikanlar dollaryny türk lirasyna öwürp bilsinler diýip, «Dolmabahçe»-de walýuta punkty açyldy. «Taksim» ploşadynda «Missouri» gämisiniň mähnet fotosuraty goýuldy. «Missouri» ady bilen çilim çykaryldy. PTT «Missouriniň» hormatyna pul çykardy. Witaliý Hakkonyň «Şen Şapka»-sy “Hoş geldiň Missouri” ýazgylý şarflary çykardy. Amerikan baýdagynyň suraty çekilen batbörekler uçuryldy.

Stambul şäher häkimligi Beşiktaşdan Karaköýe çenli aralykdaky ähli binalary reňkläp çykdy, asfalatlary täzeledi. Diňe amerikanlara hyzmat etmek üçin Dolmabahçe bilen Taksimiň arasynda gatnaýan on iki awtobus taýýar ýagdaýda goýuldy. Amerikanlar üçin awtobuslar mugtdy.

Kinoteatrlarda, teatrlarda segsen orun amerikanlar üçin boş goýuldy, olardan petegiň pulunam almaly däldi.

Ankarada «Missouri» ady bilen restoran açyldy. Paýtagtyň iň uly restoranlarynyň biri adyny üýtgedip, «Washington» etdi. «Rus salady» birden «amerikan salady» bolady!

Rum ildeşimiz Niko we Aleko doganlar «Istiklal» köçesiniň ugrunda «Atlantik» we «Pasifik» ady bilen iki bufet ýöredýärdiler. Bufetde ýumurtgadyr sosiska we ş.m. häzirki wagtyň dili bilen aýdanda **fastfood** satylýardy. Mekirje Niko endi haý-haýly menýu taýýarlady, üstüne-de «amerikan salady 35 köpük» diýip ýazdy we bufediniň aýnasyndan asyp goýdy... Stambullylar dyknyşyk bolup «amerikan saladyna» nobata

durdular!

Şäherde negadar bufet, piwohana, restoran bar bolsa, hemmesi çypdyrdy, kyrk ýyllyk rus işdäaçary alaga-da amerikan işdäaçaryna öwrüldi duruberdi.

Karaköýdäki jelephananyň daşy heklendi. Diwarlaryna «Hoşgeldiňiz deňizçiler!» diýip ýazyldy. Amerikan deňizçilerine kesel ýokuşaymasyn diýip jelephana ýörite gözegçi lukman ugradyldy, jelephana doly lukmançylyk barlagyndan geçirildi.

Türk-yslam ýörelgesinde bolmadyk zat boldy... Dolmabahçe köşgüniň guk ýanyndaky «Bezmiälem Walyda soltan» metjidiniň minaralarynyň arasyna "Welcome" ýazgysy asyldy.

Metjide asylan «Welcome» ýazgysy Türkiýäniň Demokrat partiýa bilen birlikde haýsy keşbe girjegine, amerikanlaryň aýagy mesili mollasumaklary nähili ulanjagyna yşarat edýärdi.

Aradan ýigirmi üç ýyl geçdi.

NATO-nyň agzalygy, Koreýa urşy, ýurdumyzyň synasyna oturdylan amerikan harby bazalary, Demokrat partiýanyň häkimiýet süren döwründe bolup geçen biabraýçylyklar... Türkiýäniň gyýtaklaýynam bolsa, kem-kemden oýanmagyna sebäp bolupdy.

1968-nji ýyl... ABŞ-nyň 6-njy floty Türkiýä geldi. «Missouri» ýaly garşylanarys öýtdüler, emma ýalňysypdylar.

Olary atatürkçi, anti imperialist ýaşlarymyz garşylapdy!

Stambuly gezmek üçin gury ýere aýak basan amerikan deňizçileriniň öňünden Dolmabahçede «Doly Garaşsyz Türkiýe» şygarlary bilen aýaga galan talyplar çykdy.

Diňe bulam däl... talyp gyzlar tarapyndan «gyzlar ýörişi» gurnaldym «Türkiýe 6-njy flotuň jelephanasy däl, türk zenany mertebesini gorap bilýändir, yankee go home» sloganlary sloganlary bilen öňe çykdylar.

Şular ýaly köpçülikleýin tolgunşyklara garamazdan, 6-njy flot Kabataşyň töwereginde durdy.

Talyplar «Imperializme garşy Mustapa Kemalyň ýörişini» gurnamak üçin häkimlikden ýörite rugsat aldy. Olar Beýazitden başlap, Dolmahçäniň üstünden Taksime girjekdiler.

Birdenem... «jadyly el» galgady. Dinçi metbugat organlary ara girdi.

«Musulman Türkiýe, kommistlere ölüm!» sözbaşyly ýazgylar çykmaga başlady. Žurnalist derisine giren hakynatutmalar «ýurda hyýanat edýän bu haýynlary diriligine ýere gömmegiň wagty geldi» diýip, makala yzyna makala ýazýardylar. «Eý musulmanlar, gyzyl kapyrlara garşy jem bolup uruşmak gutulgysyz ýagdaýa öwrüldi, ölmän gazy bolar, ölenler şehitlik mertebesini gazanar» diýip bilenler-de bardy.

Metjitleriň önünde megafonlarda anonslar bilen çykyş edildi, juma namazynyň soňunda märekä meçew berildi, «jihada taýýar boluň, din elden gidýär» diýilýärdi.

Maksat bellidi. Haçanda amerikan bähbitlerine garşy çyksaň, «din elden gidýärdi»!

Özleriçe «baýdaga hormat» mitingini geçirdiler. Dolmabahçedäki «Bezmiälem Walyda soltan» metjidinde toplandylar.

Amerikanlaryň hut özüni haýrana goýup, 6-njy floty «kyblalaryna» öwürüp diýen ýaly namaz okadylar!

Soňra tekbir getirip, «Taksim» meýdanyna ýörediler, taryhyň sahypalaryna «ganly bazar» diýip ýazylan gandöküşligi amala aşyrdylar. Polisiýadyr harby gullukçylar elini-aýagyny gowşuryp tomaşa etdi. Daşly, taýakly, pyçakly topuldylar, iki talybyň ganyna galdylar, iki ýüzden gowrak talyby ýaraladylar.

(6-nhy flotuň baýdak gämisi «Shangri-La» uçar gämisidi. Ençeme ýyl geçenden soň amerikan deňizçileriniň Dolmabahçeden deňize dökülen ýerinde şol bir at bilen «Shangri-La» oteli açyldy! Nähili «süýji» tötänlik, şeýle dälmi?.. Bu hut AKP häkimiýetiniň döwründe boldy, «Asyryň lideri» (Erdogan -t.b.) tarapyndanam açyldy!)

Häzir şu ýerde bularyň hemmesine düşündik welin, «jelephana» meselesinde näme «hakykatlar» bar?» diýmegiňiz mümkin.

Dolmabahçeden deňize dökülen 6-njy flotuň Stambula gelmänkä, birinji düşlän porty Izmirdi.

Amerikan deňizçileri gury ýere aýak basyp-basmanka Tepejikdäki jelephana bakan haýdapdylar.

Emma eşekden gaçan garpyza dönüpdiler. Çünki... Tepejik jelephanasynyň jelepleri elleri şypbykly, sübseli köçä çykyp, «Güm boluň!» diýip gygyrysýardylar, «şular gapydan girse, jaýlary ýakarys» diýip bagyryýardylar, amerikanlary daşlap

kowaladylar!

Dünýä jemgyýetçiliginde görlüp-eşdilmedik waka bolup geçipdi. Türkiýedäki 6-njy flota garşy tolgunşyklaryň başyny, ine, şu jelephananyň jelepleri başlapdy.

1968-69-njy ýyllaryň anti imperialist çykyşlaryň öňbaşçysy jelephanalaryň jelepleridi.

Wel-hasyl el-kelam... Atatürk döwründe ýa-da başga bir döwürde haýsydyr bir metjidimiziň jelephana edilendigi baradaky orta atylan pikir doly ýalandyr, doly töhmetdir.

Bu ýurduň jelepleriniň bu ýurtdaky içi kitüwli ýalýagysy din ýobazlaryndan has watanperwerdigi, has gaýduwsyzdygy, has ýüreklidigi we has namysjaňdygy welin, taryhy hakykatdyr!

Ýylmaz ÖZDIL.

«SÖZCÜ» gazetini, 31.03.2018 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Publisistika